

Sygn. akt II CSK 453/13

POSTANOWIENIE

Dnia 4 czerwca 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Antoni Górski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Agnieszka Piotrowska

SSN Maria Szulc

w sprawie z powództwa F. Spółki Akcyjnej spółki komandytowo - akcyjnej z siedzibą w Z.

przeciwko Oczyszczalni Ścieków "Ł." Spółki Wodnej w likwidacji o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 4 czerwca 2014 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od postanowienia Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 27 lutego 2013 r.,

uchyla zaskarżone postanowienie oraz postanowienie Sądu Okręgowego w Z. z dnia 28 grudnia 2012 r. i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu do rozpoznania, i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 27 lutego 2013 r. oddalił zażalenie strony powodowej na postanowienie Sądu Okręgowego z dnia 28 grudnia 2012 r., jako bezzasadne.

Sąd ustalił, że w dniu 5 czerwca 2009 r. poprzedniczka prawna powódki – F. Spółka Akcyjna wniosła pozew przeciwko Oczyszczalni [...] w likwidacji o zapłatę kwoty 166 405,07 zł.

Postanowieniem z dnia 4 sierpnia 2011 r. Sąd Okręgowy zawiesił postępowanie w sprawie do czasu prawomocnego zakończenia postępowania administracyjnego z wniosku Starosty Z. o wykreślenie pozwanej z katastru wodnego. Po jego zakończeniu Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 28 grudnia 2012 r. podjął zawieszony postępowanie i pozew odrzucił. Wskazał, że na Walnym Zgromadzeniu Członków Oczyszczalni [...] w dniu 8 czerwca 2006 r. podjęta została uchwała o rozwiązaniu spółki wodnej po przeprowadzeniu postępowania likwidacyjnego i uchwała o sporządzeniu planu likwidacji.

W dniu 21 kwietnia 2009 r. na Walnym Zgromadzeniu Członków Oczyszczalni podjęte zostały uchwały:

nr 1/2009 w sprawie zatwierdzenia sprawozdania finansowego spółki za okres od 1 stycznia 2007 r. do 16 maja 2007 r., nr 2/2009 w sprawie zatwierdzenia sprawozdania likwidacyjnego z procesu likwidacji spółki, nr 3/2009 w sprawie udzielenia absolutorium likwidatorowi, nr 4/2009 w sprawie wykreślenia spółki z katastru wodnego.

Na wniosek Starosty, w dniu 21 marca 2011 r. Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej wykreślił spółkę z katastru wodnego. Powódka nieskutecznie próbowała na drodze postępowań administracyjnych podważyć legalność w/w uchwał.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy wskazał, że z momentem podjęcia uchwał nastąpiły materialnoprawne skutki likwidacji spółki, powodujące utratę przez nią osobowości prawnej. Ten nieusuwalny brak przesłanki procesowej jest

pierwotny, tj. istniał już w chwili wytoczenia powództwa. Uzasadniało to odrzucenie pozwu.

Na to postanowienie zażalenie wniosła powódka, które Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 27 lutego 2013 r. oddalił, jako bezzasadne.

W uzasadnieniu wskazał, że przepisy prawa wodnego nie regulują wyraźnie momentu ustania osobowości prawnej.

W ocenie Sądu najwcześniejszym momentem, od którego można rozważać ustanie bytu tej osoby prawnej jest zatwierdzenie ostatecznych rachunków i sprawozdań likwidatora, które stwierdzać ma zrealizowanie celów określonych w art. 182 ust. 4 oraz art. 183 prawa wodnego. Materialnoprawne skutki likwidacji następują z chwilą zatwierdzenia przez walne zgromadzenie członków spółki uchwał, o których mowa w art. 184 p.w. Sąd, mając na uwadze treść art. 179 ust. 2 p.w., uznał, że skutek uchwały o zatwierdzeniu ostatecznych rachunków i sprawozdań likwidatora, polegający na ustaniu bytu prawnego (osobowości prawnej) spółki, następuje z dniem jej podjęcia. Nie podzielił poglądu skarżącej o możliwości badania przez sąd powszechny ważności wskazanych uchwał uznając, że sprzeciwia się temu treść art. 179 ust. 2 prawa wodnego, przewidującego w tym zakresie kompetencje starosty.

Od postanowienia Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną wywiodła powódka, opierając ją na obu podstawach. W ramach podstawy prawa materialnego zarzuciła naruszenie art. 179 ust. 2 Prawa wodnego w zw. z art. 58 § 1 k.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu przez Sąd drugiej instancji, że nadzór i kontrola sprawowana przez starostę nad działalnością spółek wodnych i możliwość orzeczenia przez starostę w drodze decyzji o nieważności uchwały organu spółki wodnej, zwalnia sąd powszechny z dokonania oceny w konkretnej sprawie, czy dana uchwała spółki wodnej - jako czynność prawna - nie jest sprzeczna z ustawą i jako taka nieważna oraz art. 173 ust. 1 pkt 10 w zw. z art. 175 ust. 2 Prawa wodnego w zw. z art. 58 § 1 k.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że byt prawny pozwanej spółki wodnej ustał w dniu 21

kwietnia 2009 r., tj. z datą uchwał zatwierdzających rachunki i sprawozdanie likwidatora.

W ramach podstawy procesowej zarzuciła naruszenie art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c., polegające na zaniechaniu rozpoznania przedmiotowej sprawy w granicach zażalenia wniesionego przez powódkę i nie odniesieniu się przez Sąd II instancji do wszystkich podniesionych w zażaleniu zarzutów. W konkluzji wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia i postanowienia Sądu Okręgowego z dnia 28 grudnia 2012 r. oraz przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Spółki wodne należą do spółek prawa administracyjnego. Ze względu na doniosłość powierzonych im zadań o charakterze publicznoprawnym w dziedzinie gospodarowania wodami, sprecyzowanych w art. 164 ust. 3 prawa wodnego, działalność ich podlega daleko idącemu nadzorowi administracyjnemu, sprawowanemu przez właściwego starostę. Uprawnienia nadzorcze starosty polegają m. in. na zatwierdzaniu statutu spółki, a także dokonywanych w nim przez walne zgromadzenie zmian (art. 165 ust 3 p.w.) oraz na kontroli innych uchwał podejmowanych przez organy spółki pod kątem ich zgodności z prawem i statutem (art. 179 p.w.). Decyzja starosty o zatwierdzeniu statutu ma charakter konstytutywny; zgodnie bowiem z art. 165 ust. 4 p. w. spółka wodna nabywa osobowość prawną z chwilą uprawomocnienia się pozytywnej decyzji w tym przedmiocie. Natomiast decyzje wydawane na podstawie art. 179 p. w. mają charakter deklaratoryjny i porządkowy, gdyż skutek materialnoprawny w postaci nieważności uchwał sprzecznych z prawem bądź ze statutem następuje z mocy ustawy. Nie ulega wątpliwości, że kompetencja starosty do zatwierdzenia statutu spółki wodnej ma charakter wyłączny, a wydana ostateczna decyzja w tym przedmiocie jest obowiązująca i związanie tą decyzją obejmuje także sądy. Jak jednak wyjaśnił Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 29 czerwca 2010 r., III CZP 46/10 (OSNC 2011, nr 2, poz. 18), okoliczność, że starosta zatwierdza w formie decyzji statut spółki wodnej, nie zwalnia sądu z dokonywania w konkretnej sprawie

oceny, czy statut nie zawiera postanowień sprzecznych z ustawą i jako takich nieważnych (art. 58 § 1 i 3 k.c.). Pogląd ten został zaaprobowany przez doktrynę prawa. Podstawowym argumentem za takim stanowiskiem jest to, że stosunek członkostwa w spółce wodnej ma charakter stosunku cywilnoprawnego (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 31 sierpnia 1965 r., II CZ 60/65, OSNC 1967, nr 7 – 8, poz. 118; z dnia 11 sierpnia 2004 r. II CK 481/03 oraz z dnia 3 lipca 2008 r., IV CZ 48/08 – niepubl.). Idąc tym tropem rozumowania należy stwierdzić, że sądowi przysługuje również uprawnienie do kontroli *in casu* zgodności z ustawą pozostałych uchwał organów spółki wodnej, jeżeli uchwały te mają charakter czynności prawnych, przy czym możliwości tej nie wyłącza kompetencja starosty do wszczęcia w tym przedmiocie postępowania administracyjnego na podstawie art. 179 p.w. Uprawnienia sądu w tym zakresie mają charakter ustrojowy; niemożność ich wykonywania musiałaby wynikać więc z wyraźnej woli ustawodawcy, a takich wyłączeń w Prawie wodnym brak.

Sąd Apelacyjny zwrócił trafnie uwagę na to, że Prawo wodne nie określa momentu ustania osobowości prawnej spółki wodnej. W tej mierze zaakceptował pogląd prawny prezentowany przez komentatorów oraz w orzeczeniach Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 29 grudnia 2009 r., II SA/Go 888/09 i II SA/Go 904/09 oraz z dnia 3 listopada 2011 r., II SA/Go 672/11 – niepubl., że ten skutek materialnoprawny następuje z chwilą podjęcia przez walne zgromadzenie spółki uchwał o zatwierdzeniu sprawozdania finansowego oraz sprawozdania likwidacyjnego z procesu likwidacji spółki, podjętych na podstawie art. 173 ust. 1 pkt 10 p.w. Samo późniejsze wykreślenie spółki z katastru wodnego jest konsekwencją tych uchwał i ma charakter deklaratoryjno – porządkowy, co potwierdza treść art. 179 ust. 3 p.w., zgodnie z którym starosta, wszczynając postępowanie w sprawie stwierdzenia nieważności uchwały, może wstrzymać jej wykonanie.

Nie ulega wątpliwości, że uchwały walnego zgromadzenia spółki wodnej, skutkujące utratą przez spółkę osobowości prawnej, mają charakter cywilnoprawny, dotyczą bowiem fundamentalnej dla tej dziedziny kwestii istnienia podmiotowości prawnej. Należy zatem uznać, że, niezależnie od uprawnień nadzorczych starosty

przewidzianych w art. 179 p.w., sąd cywilny jest, co do zasady, upoważniony do rozpoznania zarzutu kwestionującego ważność i skuteczność takich uchwał, zgłoszonego w sprawie z udziałem tej spółki. Stanowisko Sądu Apelacyjnego wychodzące z odmiennych założeń nie mogło się więc ostać, co uzasadniało uwzględnienie skargi kasacyjnej (art. 398¹⁵ w zw. z art. 108 § 2 k.p.c.). Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego nie przesądza - rzecz jasna - kwestii natury materialnoprawnej, która dotychczas nie była przedmiotem ustaleń i rozważań żadnego z Sądów obu Instancji, tj. czy strona powodowa ma, jako wierzyciel spółki wodnej, interes prawny legitymujący ją do podniesienia takiego zarzutu w niniejszej sprawie. Uzasadniało to uchylenie ich orzeczeń i przekazanie sprawy do rozpoznania Sądowi Okręgowemu.